

Др Недељко В. Радосављевић
Научни саветник
Историјски институт
Београд
nedeljko_radosavljevic@yahoo.com

ДАНИЛО, МИТРОПОЛИТ УЖИЧКО ВАЉЕВСКИ И ТРНОВСКИ*

Апстракт: У раду је дата биографија Данила, епископа Рогона, а затим ужичко-ваљевског па трновског митрополита. Анализом извора српске, бугарске и грчке црквене провенијенције, уз коришћење резултата досадашњих истраживања, утврђена је област његовог порекла и етничка припадност. Затим је указано на важне податке о његовом напредовању у структури Васељенске патријаршије. Посебно су наглашени подаци о његовој управи у Ужичко-ваљевској митрополији (1794–1802), у којој је започета велика обнова црквеног живота по завршетку последњег хабзбуршко-османског рата. Такође је објашњено где се налазио у време када је у Београдском пашалуку дошло до коначног обрачуна одметнутих јаничара и војске Хаџи Мустафа-паше 1800–1801. Даља пажња усмерена је на његову управу Трновском митрополијом, на чијем челу је био од априла 1802. до смрти, јануара 1806. године.

Кључне речи: Васељенска патријаршија, Османско царство, митрополит Данило, Ужице, Ваљево, Трново, митрополија, управа.

* * *

Биографије појединих митрополита и епископа Васељенске патријаршије, посебно оних који су деловали у словенским областима Балканског

* Рад настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја „Европа и Срби: подстицаји и искушења европске Модерне (1804–1918)“ (Ев. бр. 133071), који се реализује у Историјском институту у Београду.

полуострва под османском влашћу, нису увек добро истражене. Разлог томе је био недостатак историјских извора, делимично проузрокован и њиховом великом мобилношћу, јер су често премештани из једне у другу епархију, носивши са собом и личну архиву. Поводи због којих су мењали средине били су различити: напредовање у црквеној јерархији, одлазак у посебне духовне мисије, повратак у област порекла, повлачење у монашки живот. Поред наведених, било је и примера када су митрополити по казни уклањани из епархија, и од стране Патријаршије слати у неки од манастира са строгим испосничким животом.¹

Биографија Данила, ужичко-ваљевског, а потом трновског митрополита, такође је недовољно позната. У српској историографији о њему је писано још од друге половине 19. века, када је она, што се тиче критичности, била у раној фази свог развоја.² Изворе важне за његову биографију објавио је 1910. Димитрије Алексијевић у *Веснику српске цркве*.³ Касније, Данилова биографија била је заступљена и у делима Атанасија М. Поповића и Саве Вуковића.⁴ Његову краћу биографију објавио сам и ја у Српском биографском речнику,⁵ док сам се појединим сегментима његовог деловања бавио у другим радовима.⁶

О Данилу је писано и у бугарској историографији. У њој је пажња пре свега посвећена времену док је био на челу Трновске митрополије,

¹ Ужичко-ваљевски митрополит Данило Други је, због изузетно лошег односа према верницима, кажњен тако што је лишен епархије и прогнан у манастир Метеори, где је остао све док није изразио своје покајање. Потом је био премештен у један од светогорских манастира, у коме му је била дозвољена причест као обичном монаху. Године 1821. је помилован и постављен за нишког митрополита уместо Мелетија, који је у време избијања Грчког устанка обешен пред градском капијом у Нишу са још два свештеника. Н. Радосављевић, *Православна црква у Београдском њашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске њаиријаршије*, Београд, 2007, 192; Хр. Караманджуков, *Одџџ њрејледџ на бордиџетџ в Моравско за освобождџение. Празника на моравскиџиџ њајосџиоли*, Софија, 1918, 9.

² I. Нешковићџ, *Беседе џоворене џџискојомџ ужичкимџ Иоанникџемџ*, Београд, 1868; Ст. Новаковићџ, *Белешке к џстџорији Шайџа и шабачке владичанске џџолице*, Годишњица Николе Чупића 9 (1887), 3–34.

³ Ради се о одлукама Васељенске патријаршије, односно патријарха и Светог синода који се односе на његов избор и деловање у Ужичко-ваљевској митрополији. Д. Алексијевићџ, *Прилози за џстџорију Српске цркве*, Весник Српске цркве за 1910, Београд, 1910, 39, 42.

⁴ А. М. Поповићџ, *Поменик Шабачко-ваљевске џџархије*, Београд, 1940, 19–20; С. Вуковићџ, *Српски јерарси од девџтоџ до двадесџтоџ века*, Београд-Подгорица-Крагујевац, 1996, 160.

⁵ Н. Радосављевићџ, *Данило, миџројолиџиџ ужичко-ваљевски*, Српски биографски речник 2, Нови Сад, 2007, 98.

⁶ Исти, *Ужичко-ваљевска миџројолија*, Ваљево, 2000; Исти, *Православна црква у Београдском њашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске њаиријаршије*; Исти, *Анџим Зейос, ужичко-ваљевски миџројолиџиџ 1802–1814*, Историјски часопис 60 (2011), 271–288.

уз навођење важне чињенице да је, пре одласка на чело Ужичко-ваљевске митрополије 1794, био један од епископа у Наупактско-никопољској митрополији. Бугарски историчари имали су на располагању бројне прворазредне изворе, како грчке тако и бугарске словенске провенијенције, из којих су успели да извуку максимум података. Део тих извора је са подручја саме Трновске митрополије, а значајан део је настао Даниловом преписком са Васељенском патријаршијом. И кодекси (протоколи) Патријаршије такође садрже податке важне за његову биографију.⁷ Значајан допринос истраживању историје Трновске митрополије, у коме и биографија митрополита Данила има своје место, дао је Иван Снегаров.⁸ Важна дела о Трновској митрополији, која се односе и на епископије у њеном саставу, митрополите и епархијске епископе, написао је Иван Тјутјунџиев.⁹ Поред већ познатих сазнања, Тјутјунџиев је користио и до тада мало познате изворе грчке провенијенције, који се чувају у Ватиканском архиву (Codex Vaticanus Graecus).¹⁰ Иако се највише података о митрополиту Данилу може наћи у бугарској историографији, они се односе на кратко раздобље, од априла 1802. када је постао трновски митрополит, до смрти, јануара 1806. године.

Ни у српској ни у бугарској историографији није настала потпуна Данилова биографија. А у грчкој историографији, сем чињенице да је био високо рангирани митрополит, Данило није био посебно занимљив, јер је највећи део свог живота провео у словенским областима, без превише утицаја на збивања у врху Васељенске патријаршије. Чињеница да су извори о њему расути у више области које су се временом нашле у различитим државама, и коришћени у историографијама које нису увек биле потпуно отворене једна према другој, условили су да бројна питања из његове биографије остану нерасветљена.

Из досадашњих истраживања није са сигурношћу утврђено место Даниловог рођења. Није, такође, недвосмислено потврђено ни то да ли је у питању био етнички Грк, или хеленизован припадник неког другог

⁷ Σ. Αρισταρχης Βέης, *Επισκοπικοί καταλογοί του Οίκομενικού Πατριαρχείου της Βιβλιοθήκης του Βατικανού Vaticanus Graecus*, 2491–2500.

⁸ И. Снџгаров, *Сџарияџи џџрновски цџрковен кодекс*, Годишникџ на Университета „Св. Климентџ Охридски“, Богословски факултетџ (у даљем тексту: ГСУ, БФ), том XI, 1933–1934, Софија, 1934, 1–60; Исти, *Истџорически весџти за џџрновскаџиа миџрройолија*, ГСУ, БФ, том XX, Софија, 1942–1943, 1–139; Исти, *Трновски миџрройолиџии в џџурско време*, Софија, 1935.

⁹ И. Тјутјунџиев, *Тџрновскаџиа миџрройолија џрез XV–XIX в.*, Велико Тџрново, 2007; Исти, *Тџрновскиџи еџископџиџи XII–XXI в.*, Велико Тџрново, 2007.

¹⁰ Г. Бакалов, П. Павлов, Б. Маринов, *Ловчанска еџархџия. Минало и настџоџиџе*, Софија, 2008; Т. Бакџрдџиева-Ст. Йорданов, *Кџм раннаџиа истџорџия на Червенскаџиа еџархџия*, Духовна култура 12, Софија, 1994, 16–26.

народа, каквих је било у црквеној структури, па и у бугарским земљама.¹¹ Преписка на грчком језику сама по себи није довољан доказ за то. Сава Вуковић тврдио је да је реч о Грку, родом из Цариграда, али није навео изворе за то.¹² Могуће је да се у тој тврдњи ослањао на податак из записа о градњи цркве у Гучи из 1797, у коме се наводи да је Данило био „Грк из Стамбола“.¹³ Јоаникије Нешковић не помиње Цариград као његово родно место, већ само истиче да је, као и претходник, митрополит Јоаким, био „рођени Грк, послат из Цариграда у Ваљево“.¹⁴ У другим делима насталим током 20. века такође се не помиње Цариград као Данилов родни град. Ни Атанасије М. Поповић, аутор једног од првих шематизама Шабачко-ваљевске епархије, не наводи никакав податак о његовом месту рођења.¹⁵ И Нешковић и Поповић нетачно су тврдили да је Данило Ужичко-ваљевском митрополијом управљао десет година, као и то да је умро у Ваљеву и да је у том месту сахрањен.¹⁶ Зато се може закључити да је помињање Цариграда као места његовог рођења повезано са чињеницом да је у том граду било средиште Васељенске патријаршије, у коме су донете одлуке о његовом избору за епископа и каснијем напредовању у јерархијском поретку.

Годину Даниловог рођења, па чак и деценију у којој се то догодило, није могуће утврдити. Међутим, постоје извори који посредно, али са великом вероватноћом, указују на то да је рођен на острву Андрос. Његов блиски рођак (синовац или сестрић), каснији београдски митрополит Антим (1827–1831), рођен је на том острву, што указује на то да је на Андросу живела Данилова породица.¹⁷ Преко података о Антимовом пореклу такође се може потврдити и Данилова грчка етничка припадност. Када је 1813. године Антим постао ловечки епископ, у *Лешојису Тројанској манастира* за њега је јасно наведено да је био Грк.¹⁸ Само острво Андрос било је

¹¹ Много духовних лица у бугарским областима прошло је кроз специфичну форму школе, познату под именом јелино-бугарске, које су својим наставним садржајем полазницима омогућавале даље образовање у престижним грчким школама, па и у Патријаршијској академији на Халки када је отворена. То је омогућило и значајнији продор грчког утицаја, мада не увек вољно и без притиска. Р. Детрез, *Не ѿгъсий Гърци, а ромеи да бѣдаи: Православна културна обичности в Османската империя, XV – XIX в.*, Софија, 2015, 230–233.

¹² С. Вуковић, *нав. дело*, 160.

¹³ Љ. Стојановић, *Сѣтари срѣски зайиси и најѿиси 2*, Београд, 1903, запис 7324, 309.

¹⁴ Г. Нешковић, *нав. дело*, 326–327.

¹⁵ А. М. Поповић, *нав. дело*, Београд, 1940, 19.

¹⁶ Г. Нешковић, *нав. дело*, 326–327; А. М. Поповић, *нав. дело*, 19.

¹⁷ Г. Нешковић, *нав. дело*, 326–327; Ђ. Слијепчевић, *Историја Српске ѿправославне цркве 2*, Београд 1991, 311.

¹⁸ Г. Бакалов, П. Павлов, Б. Маринов, *нав. дело*, 435.

насељено православним верницима грчке народности, па је податак из поменутог летописа сигурно тачан, посебно ако се има у виду да је настао из пера Антимовог савременика. На основу тога са сигурношћу се може потврдити и Данилово грчко порекло.

Када је реч о Даниловом кретању у црквеном поретку, у расположивим изворима нема података о томе шта се и када дешавало пре него што је постао епископ. Подразумева се, међутим, да је претходно прошао све црквене чинове. С обзиром на чињеницу да се ни у једном извору не помињу његова деца као непосредни потомци, као и на то да се веома бринуо о деци браће или сестара, може се претпоставити да се не ради о обудовелом свештенику који је примио монашки постриг, већ о кандидату који се у раној младости определио за монашки живот. Када је изабран за ужичко-ваљевског митрополита, Данило је већ имао епископски чин. То потврђује и *Сјоменица* о његовом избору из октобра 1794, чији је садржај делимично објавио Димитрије Алексијевић.¹⁹ Из тог акта јасно се види да је изабран канонски, између три кандидата, од сабора архијереја у Цариграду. Данило се у *Сјоменици* помиње као „дотодашњи епископ Рого“, док за друга два кандидата нема ближих података.²⁰ По мишљењу Ивана Снегарова, које је прихватио и Иван Тјутјунџијев, Данило је био епископ Рогонa (Ρόγων), епархије која се налазила у оквиру Наупактско-никополске митрополије.²¹

Данилов избор за ужичко-ваљевског митрополита у октобру 1794. је неспоран. Међутим, у такође прворазредном извору, *Попису свешћенсѿва Шабачке еѿрхије из 1836*, налазе се подаци да је он већ током фебруара и марта 1794. рукоположио два свештеника у Ужичко-ваљевској митрополији.²² То указује на две могућности: или је дошло до грешака приликом вршења Пописа, јер је настао 42 године после његовог избора, или је

¹⁹ „Пошто је Света митрополија Ужица и Ваљева остала незаступљена, јер [је] кир Јоаћим, који је њу архијерејски представљао, избројавши дане живота отишао Богу на истину, ми потписани архијереји сабравши се у пречасном храму Патријаршије, првог изабрасмо богољубивог епископа Рого, нашег милог сабрата Данила, другог Пајсија и трећег Герасима. Године спасења 1794, месеца октобра разреза XIII.“ У *Споменици* се налазе потписи тринаест архијереја, од којих су тројица дали пуномоћ за гласање кесаријском митрополиту Григорију, првом потписаном у овом акту. Д. Алексијевић, *нав. дело*, 39.

²⁰ И. Тјутјунџијев, *Търновският епископски XII–XXI в.*, 182.

²¹ И. Снѿгаров, *Трновски митрополији в турско време*, 233; И. Тјутјунџијев, *Търновската митрополија през XV–XIX в.*, 331.

²² У Попису се наводи да је од митрополита Данила 2. (13) фебруара 1794. у манастиру Петковица рукоположен јеромонах Серафим Поповић, затим 25. марта (5. априла) свештеник Матеј Георгијевић из Близоња у Шапцу. Шабачка епархија настала је 1831. поделом Ужичко-ваљевске митрополије. Н. Радосављевић, *Шабачка епископсѿја ѿ Попису из 1836*, Гласник Историјског архива Ваљева 34 (2000), 50–51, 64, 72.

Данило у Ужичко-ваљевску митрополију дошао нешто раније, као њен привремени администратор, непосредно по смрти митрополита Јоакима. Међутим, с обзиром на то да се у Попису помињу два рукоположења, могућност грешке је мала. Зато се може закључити да је он у Ужичко-ваљевску митрополију прво стигао као администратор, да би тек потом био изабран и интронизован на њено чело.

Данилов долазак на чело Ужичко-ваљевске митрополије значио је његов успон у јерархијском поретку Васељенске патријаршије. Иако је Ужичко-ваљевска митрополија у том периоду била само једна епархија, она је имала високи митрополијски ранг. Данило од тада више није био епископ на челу епархије која је била у саставу неке од митрополија, већ је самостално управљао једном од њих. Нова архијерејска титула коју је носио гласила је „митрополит ужички и ваљевски“, а вероватно је имала наставак „и егзарх целог Илирика“, као што је то био случај код његовог претходника Јоакима, и наследника, Антима Зепоса.²³

У време Даниловог доласка на њено чело, Ужичко-ваљевска митрополија налазила се у сложеној ситуацији. Последице последњег хабзбуршко-османског рата (1788–1791), вођеног и на њеном северном делу, биле су тешке. Народ и свештенство емигрирали су у Хабзбуршку монархију, одакле се многи нису вратили, а бројне цркве и манастири били су спаљени и опљачкани од османске војске, што је примењено као систематска мера одмазде због учешћа православних Срба у устаничком противосманском покрету.²⁴ Поред тога, неке светиње пренете су у фрушкогорске манастире, и још увек нису биле враћене назад.²⁵ Старо митрополијско средиште у Ваљеву вероватно је изгорело у пожару који је захватио ту варош на самом почетку рата.²⁶ Због тога је његов претходник, митрополит Јоаким, пренео седиште митрополије у Шабац.²⁷ Тврдња Стојана Новаковића да је то учинио митрополит Данило, није тачна,²⁸ јер се по окончању ратних дејстава

²³ Исти, *Православна црква у Београдском њашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске њаџријаршије*, 350.

²⁴ Исти, *Ужичко-ваљевска митрополија 1739–1804*, 50–51.

²⁵ Митрополит Јоаким молио је у лето 1792. карловачког митрополита Стефана Стратимировића да се црквене ствари пренете из Ужичко-ваљевске митрополије у манастир Беочин врате назад, јер је склопљен мир и опасност прошла. Исти, *Православна црква у Београдском њашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске њаџријаршије*, 94.

²⁶ Пожар је избио пошто су српски устаници заузели Ваљево марта 1788. В. Кривошејев, *Ваљево, њаџанак и развој града*, Ваљево, 1997, 100; Н. Радосављевић, *Православна црква у Београдском њашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске њаџријаршије*, Београд, 2007, 372–378;

²⁷ Н. Радосављевић, *Шест њорџреџа љравославних митрополија 1766–1891*, Београд, 2009, 43.

²⁸ Ст. Новаковић, *нав. дело*, 28.

1791. Јоакимова делатност највише везује за тај град. Отуда и чињеница да је већину рукоположења свештеника после 1791. године Јоаким извршио управо у Шапцу. За разлику од Ваљева, у том граду је постојала и парохијска црква, обновљена најкасније 1778. године на темељима ранијег православног храма из времена хабзбуршке Краљевине Србије.²⁹

И поред поменутих тешкоћа, митрополит Данило је у Ужичко-ваљевску митрополију дошао у повољном тренутку. Митрополија се налазила у оквиру Београдског пашалука, у коме је Хаџи Мустафа-паша Шиникоглу отпочео низ реформи, којима је поправљен положај хришћанског становништва. Део тих реформи односио се на ширу слободу вере, посебно када се радило о обнови старих и изградњи нових православних храмова.³⁰ Кратак, мада поједностављен опис новог стања, дао је у својим *Мемоари-ма* прота Матија Ненадовић: „Цркве и манастири почеше се оправљати и изнова градити, давши само 500 гроша везиру за изун (дозвољење), пак гради цркву где хоћеш и колику хоћеш.“³¹

У време управе митрополита Данила, у Ужичко-ваљевској митрополији обновљени су готово све цркве и манастири, оштећени и спаљени у рату. Поред тога, грађене су и нове цркве, које раније нису постојале.³² Услед недостатка дипломатичких исправа или преписке, насталих радом његове канцеларије, реконструкција Данилове делатности у Ужичко-ваљевској митрополији мора се вршити на основу секундарних извора, пре свега сачуваних записа. Његов помен у тим изворима континуиран је од доласка у митрополију 1794. до 1801. Иако по својој суштини кратки и са мало информација, ти записи омогућавају да се расветли низ питања, укључујући и однос митрополита Данила са свештенством и верницима.

У односу на већину других митрополита грчког порекла, који су основе словенског богослужбеног језика, као и језика средине, стицали тек по доласку у митрополије са већински српским верницима, Данило је био у

²⁹ То је *terminus post quem* поп њене обнове, јер је те године за њу била наручена једна богослужбена књига. Н. Радосављевић, *Православна црква у Београдском њашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске њаџријаришије*, 372. У Попису Ваљевске епископије Београдско-карловачке митрополије, извршеном 1735, наводи се да је шабачка црква обновљена 1734, од чврстог (зиданог) материјала. Исти, *Ваљевска епископија 1718–1739*, Гласник Историјског архива Ваљева 32 (1998), 17.

³⁰ Те мере су потврђене са више фермана издатих 1793. и 1794. године. Један од фермана односио се на слободније исповедање вере. Д. Пантелић, *Београдски њашалук њред Први српски усџанак 1794–1804*, Београд, 1949, 108–109; Н. Радосављевић, *Ужичко-ваљевска митрополија 1739–1804*, 52.

³¹ М. Ненадовић, *Мемоари*, приредила Т. Петровић, Нови Сад-Београд, 1969, 60.

³² Н. Радосављевић, *Православна црква у Београдском њашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске њаџријаришије*, 93.

предности. Он је црквенословенски вероватно знао, а говорио је бугарски, близак српском, па је његово прилагођавање у новој средини било лакше. Сачувани записи посредно указују на то да је митрополит Данило са свештенством, манастирским братствима и верницима успоставио добре односе. Јер, у садржају те врсте извора, насталих на српским просторима, лош однос појединих владика према верницима често је наглашаван, а таквих података о митрополиту Данилу нема. На тај закључак указују и записи најугледнијег српског архимандрита тог времена, Хаџи Рувима Нешковића, који је према појединим савременицима на архијерејским катедрама био врло критичан. О београдском митрополиту Методију, на пример, Хаџи Рувим је оставио записе да је погубљен по наређењу Хаџи Мустафа-паше 1801. због, како се у њима наводи, „нестројенија и преступленија“, пошто се „уподобио Фоки мучитељу, греческому царју“.³³ Насупрот томе, он о митрополиту Данилу не оставља никакве белешке које га приказују у лошем светлу.

Митрополит Данило најчешће се помиње у записима о обнови или изградњи црква и манастира, што указује на то да се томе највише посветио.³⁴ У запису о обнови манастира Вољавча 1794, Хаџи Рувим га први пут помиње као митрополита *Данила Првог*.³⁵ Из Хаџи Рувимовог записа од 6. новембра 1795. године³⁶, који није у целини сачуван, види се да га је управо митрополит Данило произвео за архимандрита.³⁷ Та чињеница јасна је и из његовог другог аутобиографског записа, насталог 24. јануара 1796.³⁸ Хаџи Рувим га помиње у континуитету и наредне, 1797. године.³⁹ У једном запису насталом такође 1797, наводи се да је у време Данилове управе у Гучи подигнута црква Св. архангела Михаила и Гаврила.⁴⁰ Један од најважнијих градитељских подухвата у том периоду била је обнова манастира Раче у подножју планине Таре, завршена 1795. године. Манастир је био познат по великом скрипторијуму у 17. веку, и Рачанској књижевној и преписивачкој школи, а његови монаси су, по Великој сеоби 1690, били

³³ Б. Маринковић, *Хаџи Рувим, њре целине, њре смисла* 2, Ваљево, 1990, запис 104, 315–316; запис 105, 331.

³⁴ Н. Радосављевић, *Ужичко-ваљевска митрополија 1739–1804*, 53.

³⁵ Љ. Стојановић, *Стари српски записи и нађиписи* 2, Београд, 1903, запис 3684, 299.

³⁶ Сви датуми у основном тексту наведени су по грегоријанском календару.

³⁷ Б. Маринковић, *нав. дело*, запис 72, 137.

³⁸ Исто, запис 74, 145–146.

³⁹ Исто, запис 79, 169; запис 90, 231; запис 96, 261.

⁴⁰ Љ. Стојановић, *нав. дело*, запис 3724, 309.

последњи носиоци српскословенске књижевности.⁴¹ Освећење обновљеног манастира извршио је 1796. лично митрополит Данило.⁴²

Данилова управа у Ужичко-ваљевској митрополији делом се хронолошки поклапа и са сукобом Хаџи Мустафа-паше са јаничарима, који су се по амнестији 1799. вратили из Видинског санџака. Године 1800. и 1801. обележили су њихови сукоби са војском Хаџи Мустафа-паше, његово убиство и дахијска узурпација власти, која ће битно утицати на положај православних верника. Тада ће све њихове привилегије практично бити поништене.⁴³ Како записи настали у том периоду садрже помен Даниловог имена, али се односе на раније догађаје, отвара се питање где се он тада налазио. Оно је још занимљивије због чињенице да су 1801. од стране дахија погубљени и београдски митрополит Методије и Хаџи Мустафа-паша.⁴⁴ Доступни патријаршијски извори о кретању митрополита Данила не садрже такве податке, као ни записи настали у самој Ужичко-ваљевској митрополији. Међутим, писмо шабачког свештеника Пантелејмона Марцикића од 13. децембра 1800, којом извесну Ружу Стојковић моли да се заузме код карловачког митрополита Стратимировића да му помогне да се ослободи „турскога сужањства“, делимично даје одговор на то питање. Марцикић у писму, између осталог, наводи да је „и сам наш архипастир и митрополит шабачкиј кир Данил јест избјегал у Цариград, и тамо седи у число Синода правитељствујушчег Свјатија Великој цркве“.⁴⁵ Из ових навода произилази да је митрополит Данило у време сукоба 1800. избегао у Цариград, или је тамо био позван, и да је вероватно постао члан Светог синода Васељенске патријаршије.⁴⁶ Османске власти су од митрополита Данила тада могле да добију и информације о стању у Београдском пашалуку. Оне су, међутим, брзо застареле, јер је Хаџи Мустафа-паша убијен, а ситуација у тој провинцији потпуно је измакла контроли.

⁴¹ Б. Маринковић, *нав. дело*, запис 102, 305. Манастир Рача запустео је у време Велике сеобе Срба 1690, а монаси су прешли на простор под хабзбуршком влашћу, да би се 1697. окупили у манастиру Беочин. Н. Радосављевић, *Православна црква у Београдском пашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске патријаршије*, 377.

⁴² Ст. Игњић, *Манастир Рача*, Ужице, 1997, 56–59.

⁴³ Н. Радосављевић, *Православна црква у Београдском пашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске патријаршије*, 100–101.

⁴⁴ На место митрополита Методија изабран је његов протосинђел, Леонтије Ламбровић. Избор је извршен априла 1801. Исти, *Шест иорирейна йравославних мийройолишиа 1766–1891*, 51.

⁴⁵ *Пантелејмон Марцикић Ружи Стојковић, 1 (13) децембра 1800*, Архив САНУ у Сремским Карловцима, Фонд „Б“, 1800/23.

⁴⁶ Формулација Марцикићеве реченице у том погледу није најјаснија, и из ње се не види да ли је митрополит Данило само боравио у Цариграду при Светом синоду, или био и његов члан.

Данило је остао на челу Ужичко-ваљевске митрополије све до избора за трновског митрополита 1802, али нема података који би са сигурношћу потврдили да се после децембра 1800. уопште враћао у њу. У току своје управе, највише пажње посветио је обнови оштећених цркава и манастира и подизању нових храмова. Захваљујући томе, у тренутку избијања Првог српског устанка 1804, у тој митрополији било је 59 парохијских цркава и 27 манастира.⁴⁷

Синодским решењем од 9. априла 1802. Данило је изабран за трновског митрополита. Сабор архијереја који га је изабрао имао је шест чланова, од којих су двојица дали своје писано мишљење. Избор је био канонски исправан, а он је је добио највише гласова од три предложена кандидата. Као Данило Други, на челу Трновске митрополије заменио је преминулог митрополита Матеја.⁴⁸ У једном од локалних летописа наводи се да је митрополит Матеј умро, и да је на његово место дошао владика Данило „ниски“, претходно „епископ ужички“.⁴⁹ С обзиром на то да није сачуван Данилов визуелни лик, то је занимљив податак који се односи на неку од физичких карактеристика које су га одликовале.

Доласком на чело Трновске митрополије, митрополит Данило је унапређен у јерархијском поретку Васељенске патријаршије. То потврђују и подаци из *Обзнане ужичкоја и ваљевскоја [миџројолиџа] Анџима, њо ѓремешџају Даниловом*, из 1802. године. У њој се наводи да је „кир Данило канонским решењем и синодским избором премештен и унапређен на столицу Пресвете митрополије трновске“.⁵⁰ Унапређење у том акту није поменуто случајно. Трновска митрополија имала је сложону структуру, сачињену од више епархија. То је била најугледнија митрополија у бугарским земљама, која је баштинила традицију угашене средњовековне Трновске патријаршије. У поретку Васељенске патријаршије, који је крајем 18. и почетком 19. века био видљив и из поделе њених митрополија на три класе, Трновска митрополија је заузимала десето место, иза других девет које су се налазиле у областима у којима су верници били превасходно

⁴⁷ Н. Радосављевић, *Православна црква у Београдском ѓашалуку 1766–1831, уџрава Васељенске ѓаџријаршије*, 379.

⁴⁸ И. Снџгаров, *Иџторически весџи за џџрновскаџа миџројолија*, док. 27, 28; И. Тјотјонџиев, *Тџрновскияџ ейискојаџ XII–XXI в.*, 182; Исти, *Тџрновскаџа миџројолија ѓрез XV–XIX в.*, 329.

⁴⁹ И. Радев-Т. Моллов, *Лейџоис и родословие, Поџ овчо оџ Трјавна, 1786–1855*, Велико Тџрново, 1995, 43; И. Тјотјонџиев, *Тџрновскияџ ейискојаџ XII–XXI в.*, 179; Исти, *Тџрновскаџа миџројолија ѓрез XV–XIX в.*, 329.

⁵⁰ Димитрије Алексијевић делимично је превео поменуту *Обзнану*, у којој је као време њеног настанка наведен март 1802. С обзиром на то да је по грегоријанском календару избор Данила за трновског митрополита био 9. априла, *Обзнана Анџима Зепоса* свакако је настала после тог датума. Д. Алексијевић, *нав. џело*, 42.

Грци.⁵¹ Солунска митрополија, девета у рангу, била је испред ње, и имала је у свом саставу десет мањих епархија. Трновска митрополија имала четири епархије: Ловечку, Преславску, Червенску (Русенску) и Врачанску, као и област под непосредном управом трновског митрополита.⁵² То на простору бугарских земаља није био јединствен случај јер се, на пример, и Наупактско-никопољска митрополија састојала из више епархија.⁵³ Крајем 18. и у првим деценијама 19. века, трновски митрополит некада је биран и за члана Светог синода Васељенске патријаршије, активно учествујући у доношењу важних одлука. Трновски митрополити су учествовали и у другим важним питањима од значаја за Васељенску патријаршију, попут арбитража у споровима између светогорских манастира. О угледу и значају Трновске митрополије говори и податак да су, у времену од 1652. до 1834. године, пет трновских митрополита постали васељенски патријарси.⁵⁴ Пре доласка митрополита Данила на њено чело, титулатура трновских митрополита је гласила „преосвећени архиепископ града Трнова и свих Бугара патријарх“.⁵⁵ И структура служби Трновске митрополије веома

⁵¹ Снегаров указује на два списка митрополија Васељенске патријаршије, у којима их је патријаршијски велики логотет разврстао у три класе, по висини новчаних средстава које су требале да уплате Патријаршији. У оба списка Трновска митрополија је десета, иза Кесаријске, Ефеске, Ираклијске, Кизичке, Никомедијске, Никејске, Халкедонске, Деркоске и Солунске. Снегаров такође указује да су оба списка настала између 1790. и 1821. јер патријаршијски кодекс IX садржи акта из тога периода. И. Снџгаров, *Исторически весий за ѿѣрновскаѿа мѿѿройолия*, док. 35, 32–35. На основу података о митрополијама у српским земљама, овај период могао би се додатно сузити. С обзиром на то да се у првом попису не помињу митрополије Београдска и Ужичко-ваљевска, он је вероватно настао између 1804. и 1813, у време постојања српске устаничке државе, када Патријаршија над њима није имала пуну административну контролу. Како се у другом списку помиње Београдска митрополија, он је очигледно настао после 1813.

⁵² Од 15. до 18. века у саставу Трновске митрополије били су епископије Ловечка, Червенска и Преславска, да би јој касније, по оснивању, била придодата и Врачанска. Она је основана 1781. уз сагласност Васељенске патријаршије, и обухватала је области Враца, Орјахова и Плевне. За њеног првог епископа изабран је трновски архимандрит Серафим. Избор је извршен у Трнову, а подаци о томе, са потписима трновског митрополита Неофита, епископа ловечког Антима Првог и епископа преславског Неофита су уписани у Катастиг цркве Пресвете Богородице у том граду. И. Снџгаров, *Сѿарѿѿѿ ѿѿѿрновски цѿрковенѿ кодексѿ*, док. 7, 4–5; И. Тютюнджиев, *Тѿрновскиѿѿ еѿискоѿѿѿѿ XII–XXI в.*, 79.

⁵³ За разлику од наслеђене структуре Пећке патријаршије, у којој су готово све епархије биле у високом митрополијском рангу, црква у бугарским земљама организована је на нешто другачији начин још од 15. века, када је потпала под Васељенску патријаршију, па су неке митрополије биле сложене црквеноадминистративне јединице, са више епархија у њиховом саставу. И. Тютюнджиев, *Тѿрновскиѿѿ еѿискоѿѿѿѿ XII–XXI в.*, 74–75.

⁵⁴ И. Тютюнджиев, *Тѿрновскиѿѿ еѿискоѿѿѿѿ XII–XXI в.*, 78; St. Runciman, *The Great Church in Captivity*, Cambridge, 1968, 173–185.

⁵⁵ Јасно је да је трновски митрополит тако титулисан из почасти и уз уважавање наслеђене

подсећала је на патријаршијску: митрополијски економ (иконом) се бавио економским питањима, „хартофилак“ је био чувар архива и протокола, два „сакеларија“ су били надзорници манастира и парохијских храмова, „протопоп“ (протопрезвитер) је био задужен за бригу о парохијским свештеницима.⁵⁶ Тако равијена структура у Ужичко-ваљевској митрополији није постојала, а митрополит Данило се у њој ослањао само на протопрезвитере и манастирске старешине.

Данилов избор за трновског митрополита био је и доказ да је Патријаршија задовољна његовим радом у Ужичко-ваљевској митрополији. Он је, заједно са још девет митрополита, непосредно по свом избору учествовао и у Сабору који је изабрао Антима Зепоса, протосинђела Ираклијске митрополије, за његовог наследника у Ужичко-ваљевској митрополији. Већ поменути Антимова *Обзнана* потврђује висок углед митрополита Данила на још један начин: у време када су поједини учесници синодских или саборских седница могли да у избору митрополита, или у другим питањима, овласте неког другог да заступа њихово мишљење, том приликом он је заступао два високо рангирана архијереја: халкедонског митрополита Јеремију и солунског митрополита Герасима, седмог и деветог у патријаршијском поретку.⁵⁷

Данило се из Ужичко-ваљевске митрополије вратио у њему добро познате бугарске земље, па није било потребе за његовом адаптацијом на локалне прилике. Напротив, управо због њиховог доброг познавања, а уз увид у његово раније деловање, он је и могао бити предложен за трновског митрополита, високу дужност која му је отварала пут ка даљем напредовању. Архијерејска титула коју је имао, записана у једној од богослужбених књига руске провенијенције, гласила је „Данил, свевети богоизабрани митрополит свесвете митрополије Трновске, и многоуважени егзарх целе Бугарске.“⁵⁸

Међутим, у Трновској митрополији Данила су сачекали озбиљни проблеми, на чијем је решавању Патријаршија инсистирала. Одмах по доласку он се суочио са питањем редовног измирења новчаних обавеза њених епархија. Све четири епископије Трновске митрополије имале су дугове, који су се годинама увећавали. Ти дугови су настали пре Даниловог доласка, али

традиције старе Трновске патријаршије, и да се није радило о било каквој аутономној цркви. И. Гютюнджиев, *Търновският епископий XII–XXI в.*, 76.

⁵⁶ Исто, 82–83.

⁵⁷ Д. Алексијевић, *нав. дело*, 42.

⁵⁸ Пун запис гласи: *Данил свесвещения боюизбран митрополиит на свесвещената митрополиа Търновска, мноюуважаем егзарх на цяла България, наш господар и владика на мнояа лѣта.* И. Гютюнджиев, *Търновският епископий XII–XXI в.*, 182.

је од њега тражено да као „кириарх“, непосредни старешина сва четири епископа, учествује у њиховом измирењу. Део узрока њиховог настанка лежи и у нестабилној ситуацији на европској периферији Османског царства, које Вера Мутафчиева дефинише као *крџалијско време*.⁵⁹ Последица таквог стања било је и незакоње, чија је жртва Данилов претходник, митрополит Матеј, ухапшен 1796. године. Жалбе Патријаршије у циљу његовог ослобађања нису одмах донеле резултат. Привремени трновски администратор, митрополит Варне Филотеј (фебруар 1797–октобар 1797), није се превише старао о верницима и стању у митрополији, већ се трудио да из ње извуче максимум користи. Надимци које је у митрополији добио, попут *хиџник*,⁶⁰ указују на то да се радило о новцу. У том периоду дошло је и до пустошења села Арбанаси.⁶¹ По повратку митрополита Матеја на чело Трновске митрополије, октобра 1797, њене новчане обавезе биле су само веће и нису могле да буду брзо измирене. Све то је сачекало новог митрополита Данила.

Већ 15. августа 1803. митрополиту Данилу је синодским писмом наложено да сакупи заостали дуг Преславске епархије, и достави га надлежном ефору⁶² у Цариграду.⁶³ Упозорење је 10. новембра исте године упућено и преславском епископу Неофиту, такође преко митрополита Данила. Из њега се види да је преславска епископија углавном била дужна приватном лицу, извесном Костакију Росетију. Преславски епископ покушао је да оспори валидност полисе, али је из Цариграда стигао њен препис са потписима митрополита и печатом патријаршијског протокола (кодекса), који су потврђивали њену веродостојност. У синодском писму се наређује да се дуг исплати Костакијевом сину.⁶⁴ Међутим, и поред тог настојања, дуг Преславске епископије није у целини измирен, а после Неофитове смрти износио је чак 70 кеса новца.⁶⁵ Нешто раније, 17. августа 1803, слично упозорење послато је и ловечком епископу Антиму, од кога је тражено да плати само камату за две године, што указује на то да је

⁵⁹ В. Мутафчиева, *Крџалијско време*, Софија, 1977, 16.

⁶⁰ *Хиџник* (буг.) – грабљивац, лаком.

⁶¹ И. Тютунџиев, *Трновският епископат XII–XXI в.*, 180–181. Арбанаси, село у непосредној близини Трнова, важан бугарски духовни и просветни центар са бројним црквама и манастирима.

⁶² *Ефор*, повереник, надзорник послова.

⁶³ И. Снџгаров, *Исторически весѝи за трновската митрополија*, док. 42, 36–37; И. Тютунџиев, *Трновският епископат XII–XXI в.*, 179; Исти, *Трновската митрополија през XV–XIX в.*, 329.

⁶⁴ И. Снџгаров, *Исторически весѝи за трновската митрополија*, док. 42, 36–37.

⁶⁵ И. Тютунџиев, *Трновската митрополија през XV–XIX в.*, 377–378; Исти, *Трновският епископат XII–XXI в.*, 214.

дуг био толики да у целини чак ни камата није могла бити исплаћена. Ловечка епархија је велику суму новца дуговала Георгију Суцу, такође приватном повериоцу.⁶⁶

Митрополит Данило озбиљно је водио бригу о имовини Трновске митрополије, посебно о завештањима духовних лица. Тако је 17. марта 1803. прегледао ствари које је митрополији завештао један од његових претходника, покојни митрополит Калиник.⁶⁷ Међу тим стварима било је вредних одежда, богослужбених књига, као и ствари од употребних вредности.⁶⁸ Заоставштина је прво пописана јуна 1792. од митрополита Матеја, када је закључено да је у потпуности сачувана, а нешто касније, 1797, и од привременог администратора, митрополита Филотеја, са истим закључком.⁶⁹ Године 1804, 11. фебруара, Данило је пописао и ствари које су дароване од верника Трновској митрополији, и саставио протокол о томе.⁷⁰

Као што је и у Ужичко-ваљевској митрополији освештавао обновљене храмове и обилазио митрополију, Данило то је чинио и по доласку у Трново. Пример његове делатности на том плану било је освећење обновљене цркве Св. Николе у граду Елена, која је изгорела 1800. Обновљена црква освештана је 1805. године.⁷¹

Важна година његове управе била је 1804. У Синодском писму од 25. фебруара те године, одобрено му је да рукоположи и интронизује новог врачанског епископа, пошто је дотадашњи архијереј, Софроније Врачански, одступио са те дужности. Овим актом митрополиту Данилу је наложено и да плати део дуга Врачанске епархије, односно половину до тада доспеле камате. Убрзо је рукоположен нов врачански епископ, јеромонах Антим.⁷² После тога, 3. августа 1804, по смрти епископа Кирила, изабран је и нов червенски епископ, Неофит III, дотадашњи протосинђел Трновске митро-

⁶⁶ И. Снџгаров, *Историјески весџи за ѿѣрновскаѿа мѿѿройоѿиѿа*, док. 40, 36. У то време ловечки епископ био је Антим Први, који је том епархијом управљао од 1757. до 1813. И. Тютюнджиев, *Тѣрновскиѿѿ еѿископѿѿѿ XII–XXI в.*, 249.

⁶⁷ И. Тютюнджиев, *Тѣрновскаѿѿа мѿѿройоѿиѿа ѿрез XV–XIX в.*, 330.

⁶⁸ Митрополит Калиник је своје ствари 1791. писмено завештао, о чему је сачињен протокол који је оверен у Патријаршији, где се чувала и његова копија. Повремени пописи те заоставштине су због тога и вршени. И. Снџгаров, *Стѿарѿѿѿѿ ѿѣрновски цѣрквенѣѿ кодексѣѿ*, док. 20, 11–12.

⁶⁹ Исто, док. 15, 7; док. 16, 8; док. 18, 9–10; док. 19, 11.

⁷⁰ Исто, док. 21, 12–13.

⁷¹ И. Тютюнджиев, *Тѣрновскаѿѿа мѿѿройоѿиѿа ѿрез XV–XIX в.*, 329.

⁷² И. Снџгаров, *Историјески весџи за ѿѣрновскаѿѿа мѿѿройоѿиѿа*, док. 45, 37–38; Σ. Αριότρχης Βέης, *Επικοπικοѿ каталоγοѿ τοѿ Οѿκομενικοѿ Πατριαρχѿѿοѿ της Βιβλιοθήκης τοѿ Βατικανοѿ Vaticanus Graecus 2491–2500*, 347, с. 201, према: И. Тютюнджиев, *Тѣрновскиѿѿ еѿископѿѿѿ XII–XXI в.*, 329; Исти, *Тѣрновскаѿѿа мѿѿройоѿиѿа ѿрез XV–XIX в.*, 264;

полије.⁷³ Један од потписника акта о његовом избору био је и врачански епископ Антим.⁷⁴

Епископ Антим, иначе тек изабран, упозорен је из Патријаршије 1804. године да треба да плати старе епархијске дугове, а на то је такође скренута пажња и митрополиту Данилу.⁷⁵ Од червенског епископа Неофита III (1804–1813) такође је тражено да измири дуговања Патријаршији, што је делом учињено тек 1807.⁷⁶ Ни у преостале две епархије Трновске митрополије није било другачије. Ловечки владика Антим Први, који је на том архијерејском престолу био од 1757. до 1813, више пута је опомињао да измири дугове. Исто је писано и преславском епископу Неофиту Другом.⁷⁷ Сума која се у патријарховом писму из 1803. наводи као укупан дуг Трновске митрополије износила је 20.000,00 гроша.⁷⁸

Са новоизабраним епископима, Антимом врачанским и Неофитом червенским, митрополит Данило је био у блиским родбинским односима. Податак који датира из времена непосредно по Даниловој смрти, од 13. фебруара 1806. године, када патријарх Григорије Пети преко опуномоћеног патријаршијског егзарха, архимандрита Гаврила, од врачанског и червенског епископа као његових рођака тражи да се преда његова заоставштина, непобитан је доказ за то.⁷⁹ Степен сродства епископа Антима и Неофита са митрополитом Данилом већ је утврђен. За врачанског митрополита Антима бугарски аутори су, на основу прворазредних извора, тврдили да је реч или о синовцу или о сестрићу митрополита Данила. У писму од 12. октобра 1805, патријарх Калиник IV опомиње митрополита Данила да је Црква уложила много труда да његовог блиског рођака Антима по његовој молби изабере за врачанског епископа, и да је он писмено обећао да ће се постарати да дугови Врачанске епископије буду враћени, што се није

⁷³ И. Снѣгаров, *Сѣсариятѣ ѿ трновски църковенъ кодексъ*, док. 22, 13–14; Σ. Αριότρχης Βέης, *Επισκοπικοί καταλογοί του Οικομενικού Πατριαρχίου της Βιβλιοθήκης του Βατικανού Vaticanus Graecus 2491–2500*, 54, 3285; Према: И. Тютюнджиев, *Търновската митрополия през XV–XIX в.*, 232; Т. Бакърджиева-Ст. Йорданов, *Към ранната история на Червенската епархия*, Духовна култура No 12, София, 1994, 22–23.

⁷⁴ И. Снѣгаров, *Сѣсариятѣ ѿ трновски църковенъ кодексъ*, док. 22, 14.

⁷⁵ Σ. Αριότρχης Βέης, *Επισκοπικοί καταλογοί του Οικομενικού Πατριαρχίου της Βιβλιοθήκης του Βατικανού Vaticanus Graecus 2491–2500*, 347, с. 201; Према: И. Тютюнджиев, *Търновската митрополия през XV–XIX в.*, 250–251; Исти, *Търновският епископ XII–XXI в.*, 204.

⁷⁶ И. Тютюнджиев, *Търновският епископ XII–XXI в.*, 232.

⁷⁷ Исти, *Търновският епископ XII–XXI в.*, 214, 249.

⁷⁸ И. Снѣгаров, *Сѣсариятѣ ѿ трновски църковен кодекс*, док. 21, 12–13; И. Тютюнджиев, *Търновската митрополия през XV–XIX в.*, 329.

⁷⁹ И. Тютюнджиев, *Търновският епископ XII–XXI в.*, 330.

десило. Патријарх га у писму обавештава да има 61 дан да у име камате за дуг Врачанске епископије плати зајмодавцима 1.500,00 гроша, а исто тако да без одлагања припреми суму од 12.500,00 гроша као „филотимију“ за јануар 1806.⁸⁰ У преводу грчких извора на бугарски језик за Антима је коришћена реч „племеник“, која има исто значење за оба поменута сродства (синовац и сестрић), па није сасвим сигурно шта је тачно владика Антим био митрополиту Данилу, али се свакако радило о сину његовог брата или сестре.⁸¹ И за червенског епископа Неофита, који је претходно био митрополијски протосинђел, Иван Тјутјунџијев наводи да је митрополиту Данилу био „племеник“.⁸²

Као и неки његови савременици, и митрополит Данило је у свом окружењу имао блиске рођаке. Било је више таквих примера и у митрополијама у српским областима. Ужичко-ваљевски митрополит Антим Зепос уз себе је имао брата Франческа, кога је 1806. из Србије послао на лечење у Сремску Митровицу.⁸³ Дабробосанском митрополиту Калинику Првом, члану Светог синода, викарни епископ био је сестрић Јосиф, који је потом 1815. или 1816. постао херцеговачки митрополит.⁸⁴ У истој митрополији забележен је и необичан случај да је Антима, локалног Србина, који је био викарни епископ у време два дабробосанска митрополита, Прокопија и Дионисија Првог, на тој дужности по смрти наследио његов отац Софроније.⁸⁵

С обзиром на то да су митрополиту Данилу два од четири епископа у Трновској митрополији били блиски рођаци, отвара се питање да ли је реч о неком виду симоније, коју је више патријараха покушавало да искорени.⁸⁶ Та ситуација ипак се не може посматрати упрошћено. Боравећи у

⁸⁰ У преводу овог писма на бугарски језик Иван Снегаров је навео да је епископ Антим митрополиту Данилу био „племеник“, што је реч која има исто значење за обе врсте сродства, синовца или сестрића. Поред наведеног, поменути су још неки дугови које је митрополит Данило требао да неодложно плати, а који су потицали из времена митрополита Матеја (1792–1802). И. Снџгаров, *Историјски весџи за ѿгрновскаџа мџџројоџа*, док. 47, 38–40.

⁸¹ Σ. Αριστρης Βέης, *Επισκοπικοί καταλογοί του Οικομενικού Πατριαρχίου της Βιβλιοθήκης του Βατικανού Vaticanus Graecus 2491–2500*, 347, с. 201; Према: И. Тјутјунџијев, *Трновскаџа мџџројоџа ѿрез XV–XIX в.*, 264.

⁸² И. Тјутјунџијев, *Трновскаџа џџскаџаџа XII–XXI в.*, 330.

⁸³ Н. Радосављевић, *Анџим Зџџос, ужичко-ваљевски мџџројоџаџа 1802–1814*, 279.

⁸⁴ Исти, *Херцџџовачки мџџројоџаџаџа 1766–1878*, *Историјски часопис* 57 (2008), 180.

⁸⁵ Исти, *Викарни џџскаџаџа Дабробосанске мџџројоџаџа (1766–1878)*, *Историјски часопис* 62 (2013), 186–187.

⁸⁶ Значајан успех у борби против симоније постигао је васељенски патријарх Самуило Ханцерис у време укидања аутокефалности Пећке и Охридске патријаршије (1766–1767). Међутим, и он је три пута биран и смењиван, из разлога који нису били канонске прикороде. St. Runciman, *нав. дело*, 77–78. И. Тјутјунџијев, *Трновскаџаџа џџскаџаџа XII–XXI в.*, 176–177,

окожењу високо рангиране личности у црквеном поретку (митрополит, епископ), најближи рођаци су упознавали начин рада у митрополијама и епископијама, и били су непосредно укључени у њега, обављајући различите придворне службе. Тако су, поред систематског теолошког образовања које би добили у некој од грчких школа, стицали и практична знања о начину функционисања црквене структуре и управљања појединим епархијама. На тај начин, у околностима ограничене слободе деловања у Османском царству, Васељенска патријаршија добијала је спремније кандидате за будуће епископе, који су већ имали практична искуства како у комуникацији са државним властима, тако и са верницима. Тако и рукоположење два Данилова блиска сродника за епархијске архијереје у Трновској митрополији може да се посматра на више начина. Он је свакако желео да се побрине за њихову сигурну будућност у црквеној јерархији, али је и Патријаршија од тога имала користи. Дobar пример за то управо је врачански, а потом ловечки епископ Антим, који је 1827. послат на чело Београдске митрополије. У њој је, захваљујући стеченом искуству, а вероватно и знању српског језика, (боравио је у Београдском пашалуку у време Данилове управе Ужичко-ваљевском митрополијом), остварио добру комуникацију са кнезом Милошем Обреновићем.⁸⁷

Митрополит Данило успео је да консолидује црквену структуру у Трновској митрополији, у времену када су на европској периферији Османског царства владале нестабилне прилике, међу којима треба истаћи јаничарску узурпацију власти у Београдском пашалуку 1801–1804, Осман Пазван-оглуову узурпацију у Видинском санџаку до 1807, и почетак Првог српског устанка 1804. године. Ипак, у кратком периоду своје управе није успео да реши тешко питање дугова како Трновске митрополије, тако и њене четири епископије према Патријаршији и приватним повериоцима. Прошавши све монашке чинове, Данило је прво био епископ Рогона у Наупактско-никопољској митрополији, потом од 1794. до 1802. ужичко-ваљевски, и од 1802. до 1806. трновски митрополит. Време када је у Београдском пашалуку дошло до коначног обрачуна јаничара и војске Хаџи Мустафа-паше (1800–1801) провео је у Цариграду, где је вероватно

379–380; Без сагласности османских власти није било могуће постати ни епископ ни патријарх. Њихов статус посматран је пре свега као закуп добара са потпуним имунитетом, у конкретном случају верских административних јединица. Н. Радосављевић, *Православна црква у Београдском пашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске патријаршије*, 161.

⁸⁷ Један од његових претходника, митрополит Агатангел, који је касније постао и патријарх, то није успео, не схватајући најбоље нову реалност у Београдском пашалуку, која је подразумевала значајан уплив српских власти у црквене послове, уз ограничавање власти митрополита. Н. Радосављевић, *Православна црква у Београдском пашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске патријаршије*, 137–143.

постао један од синодских архијереја. Умро је у Трнову, јануара 1806. На челу Трновске митрополије наследио га је митрополит Макарије Други. Те године, 13. фебруара, патријарх је у трновску митрополију послао посебног изасланика, архимандрита Гаврила, да сакупи приватну имовину преминулог митрополита Данила. Иако Грк, он је био један од архијереја који су највећи део живота провели у словенским, бугарским и српским епископијама и митрополијама. Његов блиски рођак, митрополит Антим, наставио је сличну делатност, прво као врачански, потом ловечки епископ, а затим и као београдски митрополит.

DANILO, THE METROPOLITAN OF UŽICE, VALJEVO AND TRNOVO

Summary:

Metropolitan Danilo, a Greek by ethnicity, was born on the island of Andros. He chose the monastic life at an early age, and passed all the priestly and monastic ranks. In 1794, as Danilo I, he was elected for a Metropolitan of Užice and Valjevo. During his administration, a great renewal of ecclesial life was taking place, visible in the repairs of old churches and monasteries, which had been looted and burnt by the Ottoman army during the last Habsburg-Ottoman war, but also the construction of new Orthodox churches. Those were the favorable times for such activities, since the reforms in the Belgrade pashalic conducted by Hajji Mustafa Pasha had significantly improved the position of the Orthodox population. When in the 1800–1801 a final battle for supremacy in the Belgrade pashalic took place between the janissary usurpers and the legitimate vizier, Hajji Mustafa Pasha, Metropolitan Danilo was in Constantinople, where he probably became a member of the Holy Synod. As Danilo II, in 1802 he was elected as Metropolitan of Trnovo, the most important metropolis in the Bulgarian lands. In the new Metropolitanate, which consisted of four eparchies, he was devoted to the regulating the church affairs, quite successfully. In spite of the efforts in this regard, he did not manage to repay all the debts which burdened each of the four eparchies, as well as the Trnovo metropolis as a whole. He died in Trnovo in January 1806. Danilo was one of the metropolitans of Greek origin who lived most of his life in the Slavonic environment.